

neproduktivno vrijeme muze i planirajte ga pravodobno. Praznici su ljudska i duhovna obveza. Otputujte nekamo da biste proširili obzore tijela i duha. (11) *Prijateljstvo*: Njeguajte duhovno i ljudsko prijateljstvo. Posebno dušobrižnicima i drugim osobama koje žive celibat neophodna su pouzdana prijateljstva izvan njihova poziva. U to ulažite i ne štedite vremena, snage i troškova. (12) *Obredi*: Duhovni obredi pomažu da svagdan živimo u Božjoj prisutnosti: u to spadaju česte strelovite molitve, molitva srca, Anđeo Gospodnji, kratak boravak pred svetohraništem ...

Popis kriterija za svećeničku službu od biskupa Klauusa Hemmerlea (1929.-1994.) prema kojem možete usmjeriti svoje svećeničko djelovanje: (1) Važnije je kako kao svećenik živim nego što kao svećenik činim. (2) Važnije je što u meni čini Krist nego što sâm činim. (3) Važnije je da živim u jedinstvu s prezbiterijem nego da se posve posvetim svojoj zadaći. (4) Važnija je služba molitve i Riječi nego služba kod stolova. (5) Važnije je suradnike duhovno pratiti nego mnoge zadaće sam obavljati. (6) Važnije je u nekim stvarima biti posve zauzet i zračiti nego u svim stvarima biti žuran i polovičan. (7) Važnije je djelovati u jedinstvu nego perfektno djelovati u izolaciji. (8) Važniji je križ, jer je plodniji, nego učinkovitost. (9) Važnija je otvorenost za cjelinu (dakle za cijelu zajednicu, za biskupiju, za opću Crkvu) nego bilo koji važni partikularni interesi. (10) Važnije je da se svjedoči vjera nego da se zadovolje svi uobičajeni zahtjevi.

Nediljko A. Ančić
nancic@kbfs.hr

Crkveno pučko pjevanje

Jerko MARTINIĆ, *Pučki napjevi misa iz Srednje Dalmacije u kontekstu glagoljaške tradicije* (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar), Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb, 2011., 375 stranica.

Dr. Jerko Martinić rodom je iz Pučišća. Poznati je muzikolog i pisac brojnih rasprava i stručnih članaka. Istraživao je crkveno pučko pjevanje u Srednjoj Dalmaciji (od Makarske do Trogira) i u mjestima na otoku Krku. Glazbenu izobrazbu završio je u Belgiji, a doktorat iz filozofije (smjer: muzikologija), s naslovom *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens*, u Kölnu, 1978. godine.

Crkveno pučko pjevanje (nazvano glagoljaškim) posljednjih nekoliko desetljeća pobuđuje pozornost muzikologa, etnomuzikologa

i nekih priopćivala. Priređuju se koncerti crkvenoga pučkoga pjevanja, na kojima pučki crkveni pjevači pjevaju stare, gotovo zaboravljene crkvene napjeve. Unatoč tomu, ta je vrsta crkvene glazbe u Hrvatskoj malo istražena i nedovoljno poznata.

Knjigu Jerka Martinića *Pučki napjevi misa iz Srednje Dalmacije u kontekstu glagoljaške tradicije* objavilo je Hrvatsko muzikološko društvo u Zagrebu 2011. godine. Knjiga je tiskana kao pjesmarica (16,6 x 24), u kojoj njezin pisac, na 375 stranica, donosi 379 notnih zapisa crkvenih pučkih napjeva sa širega splitskog, bračkog i hvarskog područja. Napjeve je snimao od 1970. do 1975. godine u 29 župa. Položeni oblik knjige omogućuje dobar pregled notnoga zapisa. Voljeli bismo da su note malo veće, radi lakšega čitanja i raščlambе. Pisac knjige služi se tzv. okomito-tematskim sustavom prikazivanja napjeva. Radi se o načinu u kojemu se svaki dio napjeva, koji se ponavlja, potpisuje jedan ispod drugoga. Ovaj je način veoma pogodan za daljnju muzikološku raščlambu, jer se lako može uočiti ustroj napjeva. Upravo se zato smijemo nadati da će ga u svojim budućim radovima prihvatiti muzikolozi, etnomuzikolozi i drugi proučavatelji crkvenoga ili svjetovnoga pučkog pjevanja.

Svi su napjevi zapisani u jednomu crtovlju u violinskom ključu. Note je pisac čitko ispisao svojom rukom.

Osim što su u knjizi notni zapisi misa (promjenljivi i nepromjenljivi dijelovi – *proprij* i *ordinarij*), u njoj je i temeljita raščlamba napjeva, iz koje se mogu uočiti odrednice koje čine napjev, iz čega je nastao i njegov modalitet ili tonalitet. Knjiga obiluje opširnim bilješkama, koje opravdavaju piščevu temeljnu zamisao. Na koncu, načinjena je temeljita sinteza svih misa (Misa u nedjelje i blagdane: svečana, Misa “Angelorum”, Misa za obične nedjelje i manje blagdane: jednostavna, Misa “korente”, Misa za nedjelje adventa i korizme, Misa za mrtve, Misa *De Beata Maria Virgine*) i zaključak.

Pučki napjevi zapisani u ovoj knjizi iz širega splitskoga područja obuhvaćaju: Krilo-Jesenice, Stobreč, Veli Varoš (župa Sveti Križ u Splitu), Solin, Klis, Vranjic, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi, Kaštel Štafilić, Trogir i Gornje Selo na otoku Šolti. Na otoku Braču zapisani su napjevi iz Supetra, Donjega Humca, Nerežišća, Dola, Splitske, Gornjega Humca, Pražnica, Pučišća, Bola, Selaca i Novoga Sela. S otoka Hvara uključeni su crkveni napjevi iz Vrboske, Vrbanja, Vrisnika, Jelse i Sviruća. Pisac je naglasio da je “cilj istraživanja bio prije svega snimiti sve čega su se pjevači tada još sjećali, a onda naknadno i postupno snimljeno transkribirati i, koliko je moguće, što intenzivnije obraditi” (str. 7).

Načelo izbora mjesta za snimanje sigurno je bilo tadanje stanje i njegovanje blaga crkvenoga pučkoga pjevanja u spomenutim župama. Bilo je nemoguće snimiti crkveno pučko pjevanje svih župa sa širega splitskog područja, s otoka Brača i Hvara. Šteta što u tomu popisu župa nije bilo snimljeno i obrađeno crkveno pučko pjevanje iz Staroga Grada na otoku Hvaru, koje je veoma bogato i danas osobito prepoznatljivo. Zbog toga su crkveni pučki pjevači obnovili svoj "zbor", tako da tijekom posljednjih dvaju desetljeća pjevaju na koncertima stare korizmene ili božićne napjeve na "novi način". Osim tenora I. i II. i basova, po uzoru na klapsko pjevanje, dodan je bariton, koji u crkvenomu pjevanju nije postojao. Pjevači su iz Staroga Grada za koncertne nastupe uvježbavali i tako uljepšavali stare crkvene napjeve, što ih je udaljilo od izvornoga načina pjevanja u bogoslužju. Da je kojom srećom onda (1970.) bilo snimljeno pjevanje u Staromu Gradu, danas bi se usporednom raščlambom mogla uočiti razlika i odstupanje od onoga izvornog crkvenog pjevanja, koje se nekada pjevalo u bogoslužju.

Crkvene pučke napjeve za snimanje pjevali su uglavnom stariji pučki pjevači. Pjevali su ih na latinskomu, "ščavetu" (starijoj inačici hrvatskoga jezika) i hrvatskomu jeziku. Često se pjevači nisu mogli sjetiti napjeva koje su nekada pjevali, a danas se više ne pjevaju u obnovljenomu bogoslužju. Svako bogoslužno vrijeme crkvene godine, prije nekoliko desetljeća, imalo je svoj poseban napjev za misu. Pisac se služio i već postojećim nestručnim snimcima koji su, nažalost, bili loše snimljeni (don Ante Škobalj, Gornje Selo), zbog čega je neke napjeve bilo teško zapisati, jer su bili posve nerazumljivi, osobito što se tiče teksta koji su pjevači pjevali. To je piscu stvaralo velike poteškoće za notni zapis napjeva. Treba naglasiti da snimljena tonska građa i notni zapisi odražavaju ondašnje stanje crkvenih pučkih napjeva u određenoj župi. Zato je ova knjiga velebni spomenik crkvenoga pučkoga pjevanja, koji se koristio u bogoslužju sedamdesetih godina XX. stoljeća (1970.-1975.). Naime, napjevi se mijenjaju onako kako nestaje starijih pjevača a nasljeđuju ih mlađi. Ako je pjevač, koji predvodi pjevanje, sposobniji, on će dodati neki svoj ukras ("floret"), ne odstupajući od temeljnoga napjeva, a to napjev čini "živim" i podložnim malim promjenama.

Usporedimo li notni zapis napjeva *Gospodine* (Gornje Selo, 1.13.2, str. 120.) sa sadašnjim pjevanjem u bogoslužju, uočavamo zanimljivu modulaciju koja se ne nalazi u notnomu zapisu. Valjda su pjevači (Josip Peroš i Kažimir Bavčević) pjevali jednostavniji oblik napjeva, a "svečano" bi im pjevanje, za kvartu moduliranog

posljednjeg *Gospodine*, pričinjalo poteškoću za samo dva pjevača. Po svomu sadržaju, posljednji se *Gospodine* (kako ga i danas pjevaju u bogoslužju) razlikuje prema napjevu i tercnom načinu pjevanja, koji je temeljito različit od prijašnjih napjeva *Gospodine*, a završava u kvintnom intervalu bez terce ("prazne kvinte"). Naime, crkveni pučki pjevači iz Gornjega Sela uvijek su u bogoslužju pjevali u dvama korovima. Tako su se pjevači koji su predvodili pjevanje, mijenjali. Obično su to bila dva najbolja pjevača. Takav način završetka *Gospodine* pjevao bi se u blagdane u svečanim misama.

U ovaj je rad uloženo mnogo truda i ljubavi, a osobito stručnoga znanja. Notni su zapisi crkvenih napjeva stručno ostvareni s njihovom sustavnom i temeljitom raščlambom i završnom sintezom.

Nadam se da će ovaj rad pridonijeti da se crkveno pučko pjevanje iz splitske, bračke i hvarske okolice vrjednuje kao neprocjenjivo blago, nematerijalno opće dobro, koje treba sačuvati, i to tako da ga se, koliko god se to može, pjeva u obnovljenomu bogoslužju. Ono je spomen negdanjega tegobnog života ljudi koji su živjeli u ovomu hrvatskom kraju i pokazatelj je njihove vjere u Gospodina, koji jedini ispunja ljudsku dušu istinskom radošću.

Šime Marović
smarovic@kbj-st.hr